

Dr hab. n. farm. prof. UM. Przemysław Sitarek

Kierownik Zakładu Biologii Medycznej

Wydział Farmaceutyczny

Uniwersytet Medyczny w Łodzi

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Oleksandry Liudvytskiej pt.: „Aktywność biologiczna metabolitów wtórnych rzewieni (*Rheum L.*) - ocena wpływu ekstraktów z *Rheum rhabarbarum* oraz *Rheum rhaponticum* na wybrane osoczowe oraz komórkowe składniki układu hemostazy *in vitro*”

wykonanej w Katedrze Biochemii Ogólnej Instytutu Biochemii pod kierunkiem

dr hab. Joanny Kołodziejczyk-Czepas, prof. UŁ

Podstawą wykonania recenzji jest powołanie na Recenzenta przez Komisję Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie nauki biologiczne z dnia 27 czerwca 2023 r. Postępowanie jest prowadzone na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz.U. z 2018 poz. 1668 z późn. zm.).

Badania zrealizowane w ramach pracy doktorskiej były finansowane w większości w ramach projektu finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (NCN), uzyskanego w konkursie OPUS: „Aktywność biologiczna ekstraktów z wybranych gatunków rzewienia (*Rheum L.*) - badania właściwości surowca w aspekcie oceny potencjału kardioprotekcyjnego” (UMO2018/31/B/NZ9/01238), którego kierownikiem projektu była p. dr hab. Joanna Kołodziejczyk-Czepas, prof. UŁ, a wykonawcą: mgr Oleksandra Liudvytska. Pani mgr Oleksandra Liudvytska realizowała badania przedstawione w dysertacji również we współpracy z Zakładem Biochemii i Jakości Plonów, Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach, Katedrą Biologii Nowotworów i Epigenetyki, Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytetu Łódzkiego oraz Zakładem Immunologii Translacyjnej i Eksperymentalnej Intensywnej Terapii, Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Warszawie.

Przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska dotyczy wpływu różnych ekstraktów z dwóch gatunków rzewienia na funkcjonowanie wybranych osoczowych i komórkowych składników układu hemostazy, w kontekście aktywności biologicznej, która może być jedną z kluczowych dla kardioprotekcyjnego działania substancji naturalnych, to jest: działanie przeciwzapalne,

antykoagulacyjne/przeciwwzkrzepowe oraz przeciwutleniające. Choroby układu krążenia, są najczęstszą przyczyną zgonów w krajach rozwiniętych. Mimo coraz lepszej diagnostyki i bardziej nowoczesnych metod leczenia, w Polsce, co roku z powodu chorób układu krążenia umiera około 200 tysięcy osób. W przeciwdziałaniu rozwojowi chorób układu sercowo-naczyniowego kluczowe znaczenie ma styl życia i dieta, które w odróżnieniu od predyspozycji genetycznych, są czynnikami modyfikowalnymi. Molekularne podłoże tych schorzeń obejmuje nie tylko procesy zapalne i związany z nimi stres oksydacyjny, ale także pobudzenie płytek krwi oraz osłabienie mechanizmów przeciwwzkrzepowych osocza krwi i śródbłonna naczyń krwionośnych (dysfunkcja śródbłonna). Dlatego też nieustannie poszukuje się nowych substancji o wielokierunkowym prozdrowotnym działaniu, mogących modulować funkcjonowanie różnych elementów układu sercowo-naczyniowego - zarówno komponentów ściany naczyniowej, jak i składników krwi. Ważnym źródłem takich składników pozostają niezmiennie rośliny. Interesującą rośliną o szerokim zastosowaniu jest rzewień potocznie zwany rabarbarem należący do rodziny *Polygonaceae* i ceniony jako surowiec jadalny i/lub leczniczy. Rabarbar znany jest przede wszystkim od tysiącleci w tradycyjnej medycynie Azji, ale część gatunków uprawiana jest również w celach spożywczych i jako surowiec zielarski na innych kontynentach. Pomimo powszechnego zastosowania rzewienia do celów kulinarnych i etnomedycznych, biologiczne działanie ekstraktów pozyskiwanych z większości gatunków nadal pozostaje jedynie częściowo poznane. Literatura naukowa przedstawia wiele danych na temat profilu chemicznego i właściwości biologicznych ekstraktów z różnych gatunków rzewienia, jednak brak jest kompleksowego spojrzenia na działanie tych roślin, zwłaszcza pod kątem wpływu na układ sercowo-naczyniowy. Ponadto, mechanizmy większości typów aktywności biologicznej niektórych gatunków, jak na przykład *R. rhaponticum* i *R. rhabarbarum*, są tylko częściowo lub słabo opisane.

W przedstawionej do oceny rozprawie doktorskiej pani mgr Oleksandra Liudvytska podjęła się zatem istotnego z punktu widzenia medycyny problemu sprawdzenia wpływu ekstraktów z rzewieni na funkcjonowanie wybranych osoczowych i komórkowych składników układu hemostazy. Doktorantka swoje prace badawcze podzieliła w jasny i klarowany sposób na trzy moduły eksperymentalne; (1) moduł przeciwzapalny: badania właściwości przeciwzapalnych ekstraktów z rzewienia i stilbenów, prowadzone w celu oceny zdolności badanych substancji modulowania odpowiedzi zapalnej komórek śródbłonna i leukocytów, w tym regulacji ekspresji genów i hamowania aktywności enzymów prozapalnych - cyklooksygenazy-2 (COX-2) i 5-lipooksygenazy (5- LOX); (2) moduł hemostatyczny: ocena wpływu ekstraktów z rzewienia i stilbenów na aktywność osoczowych elementów układu hemostazy (białek kaskady krzepnięcia krwi i układu fibrynolitycznego) oraz odpowiedź hemostatyczną komórek śródbłonna (3); moduł antyoksydacyjny: ocena działania przeciwutleniającego badanych ekstraktów i stilbenów w aspekcie ich zdolności do ochrony składników osocza krwi przed uszkodzeniami, w warunkach stresu oksydacyjnego indukowanego

nadtlenoazotynem. Takie badania nie zostały do tej pory przeprowadzone, w związku z tym ich podjęcie jest niezwykle istotne i w pełni uzasadnione co stanowi o oryginalności rozwiązania problemu badawczego.

Na recenzowaną rozprawę doktorską składa się cykl czterech powiązanych tematycznie publikacji naukowych- jedna praca przeglądowa oraz trzy oryginalne.

Praca przeglądowa

- (I) Kołodziejczyk-Czepas, J., **Liudvytska, O.*** *Rheum rhaponticum* and *Rheum rhabarbarum*: a review of phytochemistry, biological activities and therapeutic potential. *Phytochemistry Reviews* (SPRINGER), 2021, 20, 589-607. DOI: 10.1007/s11101-020-09715-3. Punkty MEiN2021: 100; Impact Factor2021 7,741

Prace oryginalne

- (II) **Liudvytska O.***, Ponczek M.B., Ciesielski O., Krzyżanowska-Kowalczyk J., Kowalczyk M., Balcerczyk A., Kołodziejczyk-Czepas J. *Rheum rhaponticum* and *Rheum rhabarbarum* extracts as modulators of endothelial cell inflammatory response. *Nutrients* (MDPI), 2023; DOI: 10.3390/nu15040949. Punkty MEiN2021: 140, Impact Factor 2021 6,706
- (III) **Liudvytska O.***, Ponczek M.B., Krzyżanowska-Kowalczyk J., Kowalczyk M., Balcerczyk A., Kołodziejczyk-Czepas J. Effects of *Rheum rhaponticum* and *Rheum rhabarbarum* extracts on haemostatic activity of blood plasma components and endothelial cells in vitro. *Journal of Ethnopharmacology* (ELSEVIER), 2023, DOI: 10.1016/j.jep.2023.116562; Punkty MEiN2021: 140, Impact Factor 2021 5,195
- (IV) **Liudvytska O.***, Bandyszewska M., Skirecki T., Krzyżanowska-Kowalczyk J., Kowalczyk M., Kołodziejczyk-Czepas J. Anti-inflammatory and antioxidant actions of extracts from *Rheum rhaponticum* and *Rheum rhabarbarum* in human blood plasma and cells in vitro. *Biomedicine & Pharmacotherapy*. Volume 165, September 2023, 11511; Punkty MEiN2021: 140, Impact Factor 2021 7,5

Warto podkreślić, że sumaryczna wartość IF publikacji wchodzących w skład rozprawy doktorskiej wynosi zgodnie z rokiem opublikowania 27,142 oraz 520 punktów MEiN. Z załączonych do dokumentacji oświadczeń wszystkich autorów wynika, że Doktorantka prawie we wszystkich publikacjach miała wiodący wkład w ich powstawanie **oraz we wszystkich pracach jest pierwszym lub ostatnim autorem korespondencyjnym, co niewątpliwie świadczy o dużej samodzielności naukowej.** W pierwszej pracy opublikowanej w *Phytochemistry Review* (2021) mgr Aleksandra Liudvytska deklaruje znaczący udział w napisaniu i zredagowaniu pracy przeglądowej (wkład 74%) oraz przygotowaniu odpowiedzi na recenzje.

W kolejnej pracy opublikowanej w 2023 r czasopiśmie *Nutrients* doktorantka deklaruje, że jej wkład (42%) polegał na współtworzeniu koncepcji i planu pracy, uczestniczeniu w izolowaniu komórek

śródbłonka, przeprowadzeniu wszystkich oznaczeń dotyczących wpływu badanych ekstraktów i związków na żywotność i odpowiedź zapalną komórek śródbłonka, wykonaniu analiz statystycznych i uczestniczeniu w interpretacji uzyskanych wyników oraz przygotowaniu pierwotnej wersji manuskryptu ze wszystkimi jego elementami. W trzeciej pracy cyklu, a zarazem drugiej oryginalnej opublikowanej w 2023 r w czasopiśmie *Journal of Ethnopharmacology*, Doktorantka deklaruje swój wkład (55%), polegający na współtworzeniu koncepcji i planu pracy, uczestniczeniu w izolowaniu komórek śródbłonka i oznaczaniu aktywności badanych białek, przeprowadzeniu wszystkich oznaczeń dotyczących wpływu badanych ekstraktów i związków na żywotność i odpowiedź zapalną komórek śródbłonka, wykonaniu analiz statystycznych i uczestniczeniu w interpretacji uzyskanych wyników oraz przygotowaniu pierwotnej wersji manuskryptu ze wszystkimi jego elementami. Ostatnią oryginalną pracą w cyklu która na etapie otrzymania niniejszej pracy do recenzji była na etapie złożenia do redakcji czasopisma jest opublikowana w 2023 r. w czasopiśmie *Biomedicine and Pharmacotherapy* w której, Doktorantka deklaruje swój wkład znaczący bo aż 74% na przeprowadzeniu w zawartych w pracy oznaczeń dotyczących wpływu badanych ekstraktów i związków na jednojądrzaste komórki krwi obwodowej, osocze i fibrynogen oraz współwykonaniu oznaczeń odpowiedzi komórek THP1-ACS-GFP. Dodatkowo Doktorantka wykonała analizy statystyczne i uczestniczyła w interpretacji wyników, a także przygotowała pierwotną wersję manuskryptu obejmującą wstęp, metodykę, opis wyników oraz ich dyskusję. Zadeklarowany przez Doktorantkę wkład w powstanie cyklu potwierdzają również załączone do dysertacji oświadczenia Współautorów (deklarowany udział Współautorów był na poziomie od 3% do 25%) .

Poza recenzowanym cyklem publikacji wchodzącym w skład rozprawy doktorskiej, Doktorantka jest współautorem pięciu artykułów naukowych z czego dwa opublikowane są w recenzowanych czasopismach o zasięgu międzynarodowym. Sumaryczna liczba punktów dla całkowitego dorobku naukowego mgr Oleksandry Liudvytskiej według listy czasopism punktowanych MEIN wynosi 800, sumaryczny IF w roku opublikowania wynosi 38,275. Ponadto mgr Oleksandra Liudvytska jest współautorką 7 prezentacji ustnych zaprezentowanych na konferencjach naukowych, w których we wszystkich przypadkach była osobą prezentującą; jest również współautorem 4 posterów. Jak przedstawiono wcześniej Doktorantka jest wykonawcą w projekcie badawczym, finansowanym ze środków Narodowego Centrum Nauki „Aktywność biologiczna ekstraktów z wybranych gatunków rzewienia (*Rheum L.*) - badania właściwości surowca w aspekcie oceny potencjału kardioprotekcyjnego”, ale także uczestnikiem międzynarodowego konsorcyjnego projektu RiEcoLab Responsible Innovation Led Entrepreneurial University Transformation Centres (Ecosystem Integration Labs) (Konsorcjum Innowacyjnych Uczelni Wyższych - Centra Transformacji Przedsiębiorczych Uniwersytetów na Rzecz Odpowiedzialnych Innowacji (Laboratoria Transformacji Ekosystemu). Dodatkowo ukończyła liczne kursy praktyczne, szkolenia zawodowe oraz intensywnie

udzielała się na rzecz Uczelni w ramach działalności organizacyjnej i promocyjnej. Przytoczony powyżej dorobek Doktorantki świadczy o dużej aktywności zarówno pod kątem badawczym jak i organizacyjnym, a wykonana w bazie Scopus analiza bibliometryczna 6 prac opublikowanych w latach 2021-2023, w których Doktorantka jest współautorem było cytowane 41 razy co daje Autorce indeks Hirscha= 3 . Jest to bardzo dobry rezultat biorąc pod uwagę dość krótki staż pracy naukowej mgr Oleksandry Liudvytskiej.

Celowość podjęcia tematu oraz ocena formalna pracy

Celem recenzowanej rozprawy doktorskiej była ocena wpływu ekstraktów z dwóch gatunków rzewienia - *Rheum rhaponticum* L. oraz *Rheum rhabarbarum* L. oraz typowych dla tych surowców stilbenów (rapontygeniny i rapontycyny) na funkcjonowanie wybranych osoczowych i komórkowych składników układu hemostazy. Przedmiotem prac badawczych były aktywności biologiczne wskazywane jako jedne z kluczowych dla kardioprotekcyjnego działania substancji naturalnych, to jest: działanie przeciwzapalne, antykoagulacyjne/przeciwzakrzepowe oraz przeciwutleniające. Przedłożona do recenzji książkowa wersja rozprawy ma typowy układ dla opracowań tzw. „zszywki”, a mianowicie zbioru opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych. Praca składa się z typowo sformatowanej strony tytułowej i spisu treści. Następnie Doktorantka zamieściła informację o źródle finansowania swoich badań (Narodowe Centrum Nauki (NCN), uzyskanego w konkursie OPUS: „Aktywność biologiczna ekstraktów z wybranych gatunków rzewienia (*Rheum* L.) - badania właściwości surowca w aspekcie oceny potencjału kardioprotekcyjnego” (UMO2018/31/B/NZ9/01238), informację o współpracach z ośrodkami naukowymi w ramach których powstała niniejsza dysertacja, oraz prezentację dorobku naukowego z wyszczególnieniem publikacji wchodzących w skład cyklu rozprawy doktorskiej, a także spis pozostałych osiągnięć i aktywności Doktorantki. W dalszej części jest syntetyczny opis badań, które zostały przedstawione w formie czterech artykułów. Opis został poprzedzony streszczeniem w języku polskim i angielskim, choć brak jest skrótów stosowanych w pracy. Opis badań ma typowy układ dla opracowań naukowych. Zawiera krótki wstęp, który stanowi ciekawe i bardzo klarowne wprowadzenie dotyczące chorób układu krążenia i mechanizmów wpływających na ich rozwój, a także prezentacje i praktyczne zastosowanie analizowanych w pracy roślin zarówno pod kątem etnomedycznym jak i fitochemicznym, co jednocześnie uzasadnia celowość prowadzonych przez Doktorantkę badań. W tej części pracy można zauważyć jedną rycinę, która w jasny sposób przedstawia główne elementy układy hemostazy, modelu na którym opierała się część badawcza.

Cel pracy (hipoteza badawcza) i cele szczegółowe zostały sformułowane w sposób zrozumiały i logiczny i na kolejnych etapach badań były konsekwentnie realizowane i opublikowane w czterech recenzowanych czasopismach o zasięgu międzynarodowym.

Sekcja „Materiały i Metody” przedstawiona przez Doktorantkę jako „Modele doświadczalne i główne metody badawcze” stanowi raptem krótki syntetyczny opis szczegółowo opisany w załączonych artykułach.

Z kolei „Literatura” w liczbie 45 przedstawiona przez Doktorantkę w pracy jest zasadna i w pełni prawidłowo dobrana do analizowanych tematów, a co warto podkreślić w większości anglojęzyczna i pochodząca z renomowanych czasopism.

Opis badań kończy się zwięzłym i treściwym podsumowaniem wyników, które zawarte są w pracach oryginalnych oraz czterema wnioskami końcowymi adekwatnymi do uzyskanych wyników, choć trochę brakuje w nich bardziej konkretnego przedstawienia i wyselekcjonowania, który ekstrakt czy związek miał najlepsze działanie w każdym z analizowanych bloków badawczych.

Z obowiązku recenzenta muszę przedstawić pewne uwagi które nasunęły się po przeczytaniu niniejszej rozprawy. Wnioski końcowe przedstawione przez Doktorantkę są trochę zbyt ogólne i w porównaniu do zaprezentowanych prac opisanych w dysertacji przy sekcji wyniki powinny być bardziej wyeksponowane, aby czytelnik mógł w przejrzystszy sposób wywnioskować, który ekstrakt czy też związek badany w pracy ma najlepsze działanie. Poza tym w streszczeniu Doktorantka pisze, że „przeprowadzone badania dostarczyły nowych informacji na temat właściwości biologicznych metabolitów rzewienia w kontekście.....”, tak właściwie były to ekstrakty i pewne czyste związki, które nie były izolowane z badanego przez Doktorantkę materiału. Przedstawione przez mnie drobne uwagi nie umniejszają oczywiście wartości merytorycznej rozprawy, którą oceniam wysoko.

Ocena merytoryczna przedstawionego do recenzji cyklu publikacji

Pierwsza praca która, wchodzi skład cyklu pt.: „*Rheum rhaponticum* and *Rheum rhabarbarum*: a review of phytochemistry, biological activities and therapeutic potential”) opublikowana w prestiżowym czasopiśmie *Phytochemistry Reviews*, którego Impact Factor za rok 2021 jest równy 7,741 stanowi przegląd dostępnych danych na temat profilu fitochemicznego, zastosowań etnomedycznych oraz aktywności biologicznej (a także właściwości leczniczych) badanych gatunków rzewienia. W artykule skrupulatnie przedstawiono dostępne w tym czasie (rok 2019 i 2020) informacje na temat substancji biologicznie czynnych obecnych w *R. rhaponticum* i *R. rhabarbarum* (m.in. przedstawicieli hydroksystilbenów, antrachinononów i flawonoidów), a także omówiono aktualny stan wiedzy na temat właściwości rzewieni i krytycznie przeanalizowano stan zaawansowania badań różnych typów aktywności wyżej wspomnianych roślin, w oparciu o informacje pochodzące głównie z czasopism indeksowanych w międzynarodowych bazach danych (Medline/Pubmed, Scopus, Science Direct/Elsevier, Springer Link/ICM). Szczególną uwagę zwrócono na nieliczne badania dotyczące działania przeciwtłeniającego i przeciwzapalnego, a także przesłanki

sugerujące, że opisywane gatunki rzewienia mogą wykazywać działanie kardioprotekcyjne, co podkreśla tylko po raz kolejny zasadność wyboru i prowadzenia przez Doktorantkę badań w tym kierunku.

Podsumowując, recenzowana praca pogładowa w sposób przystępny i wyczerpujący przedstawia aktualną wiedzę na temat dwóch badanych przez Doktorantkę gatunków rzewieni pod kątem fitochemicznym i biologicznym, a na podkreślenie zasługuje fakt, że praca ta od momentu opublikowania została zacytowana 20 razy przez innych badaczy, co świadczy tylko o wysokiej wartości poznawczej tego artykułu.

Kolejną pracą w cyklu to oryginalny artykuł pt.: „*Rheum rhaponticum* and *Rheum rhabarbarum* extracts as modulators of endothelial cell inflammatory response” opublikowany w czasopiśmie *Nutrients*, którego Impact Factor za rok 2021 jest równy 6,706 i obejmuje doświadczenia związane z oceną aktywności przeciwzapalnej badanych substancji roślinnych w aspekcie ich zdolności do modulowania odpowiedzi zapalnej śródbłonna. W pierwszym etapie badań wykonano oznaczenia wpływu badanych ekstraktów oraz stilbenów na żywotność komórek HUVECs, w celu wykluczenia ich cytotoksyczności i wyboru optymalnych, bezpiecznych dla komórek stężeń. W przypadku ekstraktów z korzeni *R. rhabarbarum* i jednego ze stilbenów (RHPG), bezpieczny zakres stężeń był niższy od pierwotnie założonego (1-50 µg/ml) i wynosił odpowiednio 1-30 oraz 1-25 µg/ml, natomiast dla pozostałych badanych substancji założony wstępnie zakres stężeniowy został utrzymany. W pracy zastosowano panel doświadczeń umożliwiający ocenę wpływu badanych ekstraktów i stilbenów na różne elementy i etapy odpowiedzi zapalnej komórek śródbłonna. Wykazano, że badane substancje roślinne posiadają właściwości przeciwzapalne i mogą modulować odpowiedź prozapalną komórek śródbłonna na różnych poziomach: ekspresji genów dla enzymów prozapalnych, uwalniania cytokin i interakcji z leukocytami. Ze względu na to, że substancje zawarte w ekstraktach są związkami egzogennymi (ksenobiotykami) i mogą same wpływać na niepobudzone komórki, w prowadzonych badaniach zastosowano dwa układy badawcze: komórki śródbłonna niestymulowane oraz komórki stymulowane LPS. W oparciu o wyniki oznaczeń ekspresji genów dla enzymów prozapalnych (*COX-2* oraz *ALOX5*), stwierdzono różnice w działaniu preparatów z ogonków liściowych i korzeni oraz stilbenów w obu układach doświadczalnych. W przypadku genu *COX-2*, w niestymulowanych komórkach odnotowano częściowe zahamowanie ekspresji przez ekstrakty z ogonków liściowych obu gatunków, z korzeni *R. rhabarbarum* oraz RHPG, natomiast RHPT nie wpływała na poziom ekspresji tego genu. Z kolei ekstrakty z korzeni *R. rhaponticum* częściowo zwiększały ekspresję *COX-2*. Natomiast w komórkach śródbłonna stymulowanych do odpowiedzi zapalnej, ekstrakty z ogonków liściowych oraz oba stilbeny wyraźnie zmniejszały poziom ekspresji genu *COX-2*, podczas gdy ekstrakty z korzeni zwiększały ekspresję genu *COX-2*. Ocena poziomu ekspresji *ALOX5* w komórkach niestymulowanych wykazała efekt hamujący ekstraktów z ogonków

liściowych *R. rhaponticum*, a pozostałe badane substancje nie wykazywały istotnego statystycznie wpływu lub był on niewielki. W dalszej części artykułu sprawdzono, czy oprócz modulowania ekspresji genów, badane substancje mogą wpływać na COX-2 i 5-LOX także na poziomie już powstałego białka enzymatycznego, i w celu zastosowano komercyjne testy skринingowe i wykonano oznaczenia zdolności hamowania aktywności tych enzymów. Badane substancje hamowały aktywność COX-2 z różną skutecznością, ale wyraźnie dało się zauważyć silniejszy efekt ekstraktów z korzeni obu gatunków (ok. 80% inhibicji, przy stężeniu 50 µg/ml). Natomiast efektywność inhibicyjnego działania RHPG przy tym samym stężeniu wynosiła ok. 40%. Z kolei zdolność hamowania aktywności 5-LOX przez badane substancje była niższa i w większości nie przekraczała 20% (z wyjątkiem RHPG, której maksymalny efekt wynosił ok. 40% zahamowania aktywności 5-LOX). Obserwacje z przeprowadzonych badań znalazły potwierdzenie w analizach *in silico*, które stanowią mechanistyczne uzupełnienie wykonanych badań choć tylko w przypadku COX-2, ale jak podkreśla Doktorantka nie jest to głównym celem badań i stanowi jedynie dodatek. Z kolei uzyskane wyniki profilowania cytokin uwolnionych z komórek HUVECs do medium hodowlanego wykazały, że większość badanych substancji (m.in. RHPT, ekstrakty z ogonków liściowych *R. rhaponticum* i *R. rhabarbarum* oraz ekstrakt z korzenia *R. rhaponticum*) hamuje uwalnianie kluczowych czynników prozapalnych, takich jak na przykład CCL5/RANTES, CXCL10/IP-10, CXCL12/SDF-1 i IL-18/IL-1F4.

Praca jest bardzo obszerna (36 stron; 61 pozycji literaturowych, plus ogromny suplement), napisana jest w sposób logiczny i zrozumiały a wyniki przedstawione są na zróżnicowanych wykresach, rycinach i zdjęciach. Dyskusja została napisana w sposób dojrzały i merytoryczny, brak jest typowych odniesień do innych badaczy, ale to wynika z faktu, iż tego typu badania przeprowadzone były po raz pierwszy co tylko podkreśla ich ważność dla świata nauki.

W kolejnej pracy oryginalnej pt. „Effects of *Rheum rhaponticum* and *Rheum rhabarbarum* extracts on haemostatic activity of blood plasma components and endothelial cells in vitro” opublikowanej w prestiżowym czasopiśmie Journal of Ethnopharmacology którego Impact Factor za rok 2021 jest równy 5,195. Doktorantka przedstawia wyniki doświadczeń dotyczących wpływu badanych ekstraktów i stilbenów na odpowiedź hemostatyczną komórek śródbłonna oraz aktywność hemostatyczną wybranych składników osocza krwi. Założeniem pracy było uzyskanie odpowiedzi na 2 główne pytania: (1) czy badane substancje mogą wpływać na hemostatyczne właściwości białek osocza krwi i komórek śródbłonna oraz (2) czy mają właściwości przeciwzakrzepowe, czy raczej prokoagulacyjne? W pierwszej części doświadczeń zbadano proces wykrzepiania osocza, monitorując wpływ ekstraktów z rzewienia i stilbenów na szlak krzepnięcia zależny od czynnika tkankowego (tzw. szlak zewnątrzpochodny), będący głównym fizjologicznym torem aktywacji krzepnięcia krwi. Przeprowadzone testy wykazały, że wszystkie badane ekstrakty z rzewienia wpływały hamująco na zewnątrzpochodny szlak krzepnięcia krwi. Aby wskazać najbardziej prawdopodobne mechanizmy

i/lub cele molekularne dla badanych substancji, kolejne etapy badania obejmowały analizy ich wpływu na dwie kluczowe proteazy serynowe krzepnięcia: czynnik krzepnięcia Xa i trombinę (czynnik krzepnięcia IIa). Wykazano, że badane substancje roślinne hamowały aktywność obu badanych enzymów kaskady krzepnięcia. W badaniach zdolności hamowania aktywności czynnika Xa, zaobserwowano ok. 40-50% inhibicji w przypadku stilbenów oraz ekstraktu z ogonków liściowych *R. rhaponticum* w stężeniu 50 µg/ml, natomiast w tym samym stężeniu, ekstrakty z korzeni *R. rhaponticum* i *R. rhabarbarum* oraz ekstrakt z ogonków liściowych *R. rhabarbarum* wykazywały efektywność na poziomie >70% inhibicji. Badane ekstrakty roślinne hamowały również aktywność amidolityczną i proteolityczną trombiny (zwłaszcza frakcje uzyskane z korzeni), natomiast stilbeny wykazywały niewielką zdolność hamowania hydrolitycznej aktywności trombiny. Kolejną ważną obserwacją wynikającą z badań jest znikomy wpływ badanych ekstraktów na aktywność generowanej plazminy, centralnej proteazy serynowej układu fibrynolitycznego, co jest szczególnie ważne w kontekście poszukiwania selektywnych, naturalnych inhibitorów kaskady krzepnięcia, niezaburzających aktywności białek fibrynolitycznych. Badane ekstrakty i związki pochodzące z rzewienia zmniejszały reaktywność stymulowanych trombiną komórek śródbłonna. Spadek sekrecji czynnika von Willebranda wskazało, że część z nich (tj. RHPG, RPT, ekstrakt z ogonków liściowych *R. rhaponticum* i ekstrakt z korzeni *R. rhabarbarum*) zmniejszają aktywność prokoagulacyjną komórek śródbłonna. Odnotowano także nieznaczny spadek poziomu kompleksów PAI-1+t-PA w przypadku HUVECs traktowanych ekstraktem z ogonków liściowych i korzeni *R. rhaponticum*, korzeni *R. rhabarbarum* (w stężeniu 1 µg/ml) oraz stilbenami. Natomiast, ekstrakt z korzeni *R. rhabarbarum* w stężeniu 30 µg/ml wyraźnie zwiększał poziom kompleksów PAI-1+t-PA. Zaobserwowano również spadek uwalniania t-PA. Uzyskane wyniki sugerują, że badane substancje modulują aktywność profibrynolityczną i ograniczają procesy sekrecyjne komórek śródbłonna.

Praca jest bardzo starannie napisana z niezwykłą dbałością o szczegóły i detale pod kątem prezentacji wyników (zawiera różnego typu schematy, wykresy, zdjęcia, tabele), co ze względu na zastosowanie metod było dużym wyzwaniem. Podobnie jak w pracy poprzedniej dyskusja również opiera się raczej na własnych wynikach autorów, choć w pracy tej można dostrzec już pewną polemikę z wcześniejszymi badaniami uzyskanymi przez Doktorantkę, choć raz jeszcze chcę podkreślić, że wynika to z faktu pierwszych tego typu badań na tym polu.

Ostatnia praca oryginalna w cyklu nosi tytuł „Anti-inflammatory and antioxidant actions of extracts from *Rheum rhaponticum* and *Rheum rhabarbarum* in human blood plasma and cells in vitro” i na etapie otrzymania niniejszej rozprawy doktorskiej do recenzji była w fazie wysłania do redakcji czasopisma, ale jej aktualny status to praca zaakceptowana i co warto podkreślić w czasopiśmie niezwykle istotnym w dziedzinie tj. Biomedicine and Pharmacotherapy z wysokim

IF = 7,5 w którym Doktorantka bada właściwości przeciwutleniające i przeciwzapalne badanych ekstraktów oraz stilbenów. Doświadczenia prowadzono w aspekcie oceny zdolności badanych substancji do ochrony składników osocza krwi przed uszkodzeniami oksydacyjnymi, a także hamowania odpowiedzi zapalnej leukocytów. Ocenę efektywności działania przeciwzapalnego w stosunku do leukocytów prowadzono stosując 2 modele badawcze - ludzkie jednojądrzaste komórki krwi obwodowej (PBMCs) oraz inflammasomalne komórki reporterowe THP1-ASC-GFP. W PBMCs traktowanych ekstraktami i stilbenami zaobserwowano nie tylko częściowe zahamowanie kaskady przemian kwasu arachidonowego (przejawiające się spadkiem ilości generowanej i uwalnianej do środowiska prostaglandyny E2), ale także poziomu uwalnianych cytokin (IL-2 i TNF- α) oraz metaloproteinazy-9. Monitorowanie procesu uwalniania inflammasomów, jako mediatorów odpowiedzi immunologicznej i zapalnej komórek THP1-ASC-GFP, również potwierdziło przeciwzapalne właściwości badanych substancji roślinnych. Zaobserwowano wyraźnie zmniejszenie poziomu uwalnianego z nich białka adaptorowego ASC. W prowadzonych doświadczeniach szczególną uwagę zwrócono na ocenę zdolności badanych ekstraktów z rzewienia i stilbenów do ograniczania oksydacyjnych uszkodzeń fibrynogenu. Badania wykazały ochronne działanie badanych ekstraktów i związków, obejmujące częściowe lub większościowe zmniejszenie zakresu uszkodzeń oksydacyjnych cząsteczek fibrynogenu, takich jak modyfikacja reszt tyrozyny i tryptofanu oraz tworzenie agregatów białkowych.

Praca podobnie jak poprzednie w cyklu jest starannie napisana, w klarowny i przejrzysty sposób prezentuje uzyskane wyniki i jest pozytywnym zwieńczeniem i podsumowaniem cyklu badań, które Doktorantka założyła sobie w celach swojej rozprawy doktorskiej.

Uważam, że przedłożone do recenzji osiągnięcie mgr Oleksandry Liudvytskiej składające się z czterech artykułów opublikowanych w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym wymagało dużego nakładu pracy i sumienności, a w toku prowadzonych badań Doktorantka sprawnie posługiwała się terminologią naukową. Jej dobre przygotowanie i opanowanie warsztatu badawczego umożliwiło przeprowadzenie eksperymentów z zastosowaniem różnych technik analitycznych z pogranicza biochemii i biologii molekularnej. Uzyskane wyniki zostały wnikliwie przeanalizowane i logicznie zinterpretowane i finalnie skonfrontowane z piśmiennictwem międzynarodowym, choć zapewne było to możliwe dzięki Pani Promotor dr hab. Joannie Kołodziejczyk-Czepas, prof. UŁ. Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska dowodzi wysokich kompetencji naukowych Doktorantki i ewidentnie znajomości podjętej problematyki.

W oparciu o uzyskane przez Doktorantkę wyniki i po analizie artykułów nasunęły się pewne pytania, które warto przedyskutować. Otóż:

1. Jaki był klucz doboru stilbenów, które zostały użyte razem z ekstraktami z rzewieni do analiz?

2. Czy Doktorantka rozważała analizę wpływu ekstraktów z rzewieni na odpowiedź zapalną komórek na poziomie aktywacji czynnika NF-κB ?
3. Który z badanych ekstraktów czy związków można wskazać konkretnie jako najbardziej efektywny pod względem działania kardioprotekcyjnego?

Podsumowanie i wniosek końcowy

Konkludując, uważam, że recenzowana dysertacja doktorska składająca się z czterech artykułów powiązanych tematycznie mgr Oleksandry Liudvytskiej spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r - Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce. **Na podstawie przywołanego aktu prawnego oceniania dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz prezentuje ogólną wiedzę Kandydatki oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych. W związku z powyższym wnoszę do Wysokiej Komisji ds. Stopni Naukowych w dziedzinie nauk ścisłych i przyrodniczych w dyscyplinie nauki biologiczne Uniwersytetu Łódzkiego o dopuszczenie mgr Oleksandry Liudvytskiej do dalszych etapów postępowania doktorskiego.**

Wniosek o wyróżnienie doktoratu

Dodatkowo, po analizie rozprawy doktorskiej, załączonych kopii publikacji stanowiących podstawę osiągnięcia oraz ocenie dołączonych do przesłanej dokumentacji dokonań naukowych mgr Oleksandry Liudvytskiej wnoszę do uprawnionych **Członków Komisji ds. Stopni Naukowych o wyróżnienie pracy.**

W uzasadnieniu pragnę nadmienić, iż niniejsza praca charakteryzuje się wysokim poziomem naukowym, posiada elementy nowości naukowej oraz dalszy potencjał do kontynuowania badań w przyszłości, ponieważ tematyka osadzona jest w istotnym medycznie i społecznie kontekście profilaktyki chorób cywilizacyjnych i prozdrowotnego działania związków i ekstraktów pochodzenia roślinnego. Ponadto, Doktorantka pomimo jej dość krótkiej kariery naukowej posiada pokaźny dorobek publikacyjny z lat 2021-2023 w ilości 6 artykułów, które opublikowane zostały w prestiżowych czasopismach o zasięgu światowym oraz współautorką licznych doniesień zjazdowych.

*Przewidywan
Sitaruk*